

ще для створення учбових курсів та організації і супроводу процесу навчання в режимі on-line в мережах Internet та Intranet. WebCT включає:

- UNIX або Windows сервер з одночасним обслуговуванням до 30 000 студентів;
- засоби та ресурси для розробки якісних мережевих курсів з використанням різноманітних форм і способів подачі навчального матеріалу, включаючи різноманітні шаблони для створення курсів, ресурси пошуку інформації в курсі відповідно до вказаного шаблону, обширні бібліотеки мультимедійних файлів;
- багатофункціональні ресурси для створення режиму інтерактивного навчання студентів: Web-сторінки, інформаційне табло, електронна пошта, глосарій, календар, тестування та самотестування;
- доступ студентів до результатів їх тестування, моніторинг успішності і т.д.;
- організацію процесу навчання, комунікації та співпраці викладач-студент за допомогою набору вбудованих стандартних ресурсів;
- організація системи контролю адміністрацією навчального процесу.

Система WebCT не обмежує викладача у виборі інструментів для формування навчальних курсів. Діапазон типів навчальних курсів простягається від простих структурованих послідовних курсів до динамічних, інтерактивних віртуальних класів. Структура розробленого курсу залежить від змісту та складності матеріалу, який подається, та від методології взаємодії викладач—студент.

З. Є. Шершньова,
канд. екон. наук, доцент

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

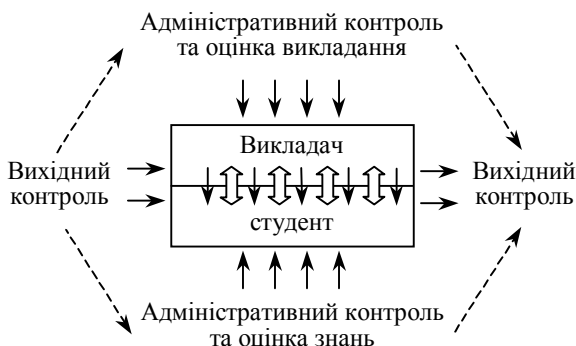
У новому Законі України «Про вищу освіту» більш чітко відображення отримали стандарти, які сприяють підвищенню якості професіоналізму та результативності освіти. Прийняття цього Закону є певним підсумком тривалих дискусій щодо реформи освіти в Україні та шляхів її реалізації. Обговорення проекту Закону висвітлило таку найважливішу проблему сучасної вищої школи, як утримання належного рівня викладання та забезпечення на цій основі належних знань, вмінь та навичок студентів.

Усвідомлюючи, яким широким є поле проблем, пов'язаних з підвищенням якості освіти на всіх рівнях, зупинимось на деяких з них, які, на наш погляд, є нагальними на сучасному етапі.

Навчальний процес — це складна система методів формування спеціалістів певного фаху і, як і будь-який процес, неможливий без зворотного зв'язку. Основною функцією, яка забезпечує зворотний зв'язок, є контроль. Контроль за класичним визначенням, яке використовується в менеджменті, — особливий вид діяльності, що є зосередженим на спостереженні та оцінці руху певного процесу з метою внесення своєчасних коректив для найбільш ефективного досягнення встановлення цілей. Виходячи з цього визначення, можна зробити висновок про місце та роль поточного та підсумкового контролю знань студентів, про доцільні форми та методи його проведення.

На рис. 1 наведена принципова схема здійснення контролю за навчальним процесом.

Контроль: хто? що? коли? як? у який спосіб?

Примітки:

- безпосередній, формалізований контроль
- - -> неформальний взаємоконтроль
- ↔ інформаційні зв'язки

Рис. 1. Контроль навчального процесу

Форми та методи поточного та підсумкового контролю навчального процесу більш-менш врегульовані в університеті. Однак слід пам'ятати, що результативність контролю знаходить вираз у

можливостях своєчасної реакції на виявлені негативні відхилення від встановлених стандартів змісту та якості навчання. За своїм змістом ефективна «реакція» за підсумками контролю складається з: констатації відхилень та оцінки їх на предмет необхідного втручання; аналіз з причин відхилень; усвідомлення наслідків невтручання; пошуку інформації для визначення методів та способів уникнення негативних відхилень; вибору механізмів та здійснення впливу на процес, де виявлені відхилення тощо. Зазначені дії потребують досить великих витрат часу щодо здійснення відповідної реакції на виявлені відхилення, якого при наявній організації навчального процесу явно не вистачає.

Слід наголосити також на особливості поточного та підсумкового контролю з точки зору коригуючих заходів: поточний контроль дає змогу здійснювати коригуючі заходи, спрямовані на конкретного студента, котрий ще навчається, підсумковий — здебільшого має об'єктом впливу певну дисципліну, навчальний процес взагалі і поширюється на наступний курс, практично залишаючи поза межами впливу тих студентів, які і допустили визначені відхилення. Розглянута проблема не може бути вирішена при орієнтації на застосування переважно адміністративного, формального контролю.

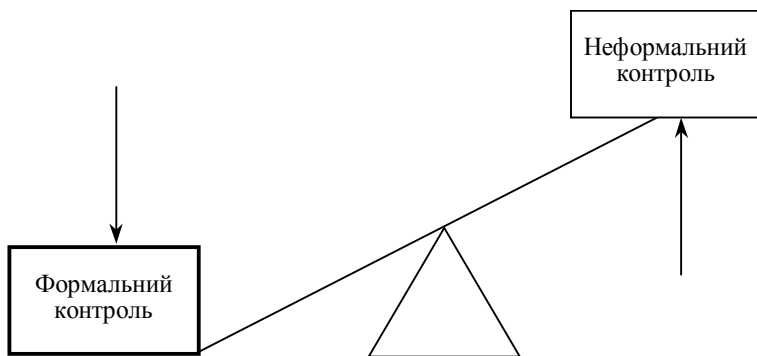

Рис. 2. «Баланс» формального та неформального контролю

Формальний контроль потребує ретельного опрацювання: стандартів контролю, контрольних точок, методів оцінювання, порядку та графіків контролю тощо. Це означає необхідність дуже чіткої організації, планування та мотивації навчального процесу, тобто створення умов, в яких контроль не є самоцінним, а

виступає як спосіб реєстрації та внесення коректив. Інакше, як доводить практика менеджменту, домінування контрольної функції призведе до негативного «поведінкового ефекту» контролю: виконується те, що контролюється, решта — не виконується взагалі або здійснюється на низькому рівні.

Противагою формальному зовнішньому контролю є само- та взаємоконтроль двох головних учасників навчального процесу — викладача та студента. Зараз досить повно відрегульований контроль студента з боку викладача, який включає:

- контроль знань з виставленням оцінки за весь обсяг знань (підсумковий контроль);
- контроль за виконання окремих завдань (операцій) з виставленням оцінки;
- контроль та перевірка правильних відповідей (тести, задачі тощо);
- контроль («час—зміст») виконання письмових завдань (контрольні та курсові проекти, звіти тощо).

Питання само- та взаємоконтролю в системі «викладач—студент» потребують подальшого дослідження та розвитку.

Одним з способів перенесення акценту з формального — на неформальні способи контролю якості навчального процесу є активні методи навчання.

Київський національний економічний університет за останні майже тридцять років накопичив достатній досвід в активізації навчального процесу. Вже у 80-х роках ХХ століття була розроблена і впроваджувалася цільова комплексна програма включення ігрових занять у навчальний процес. Активні методи, включаючи проблемні лекції, виробничі ситуації (кейси), рольові та ділові ігри, тренінги, ігрові проектування, інноваційні ігри та олімпіади тощо спрямовані на творче засвоєння програмного матеріалу, пошук інформації, яка виходить за межі окремої дисципліни, вчить взаємодії у прийнятті рішень, сприяє формуванню необхідних знань та навичок. Особливо слід підкреслити, що окремі активні методи навчання в більшому або меншому ступені (залежно від їхнього типу — рис. 3.) передбачають інтенсивний зворотній зв'язок як з боку студента, так і з боку викладача, тобто в наявності — взаємоконтроль та взаємооцінка. При цьому безпосередньо ведеться контроль: надійності знань та вміння їх застосовувати; системності знань (співвідношення понять, правил, принципів тощо); розуміння та діяльності; за діями в групі та діями групи; психологічного стану тощо. Поточний контроль та оцінка результатів взаємодії викладача із студентом дає змогу

передбачити винагороду за високі результати, виявлені в процесі застосування того чи іншого активного метода навчання, індивідуалізує її, сприяє засвоєнню «правил ефективної поведінки» в ситуаціях, що моделюються.

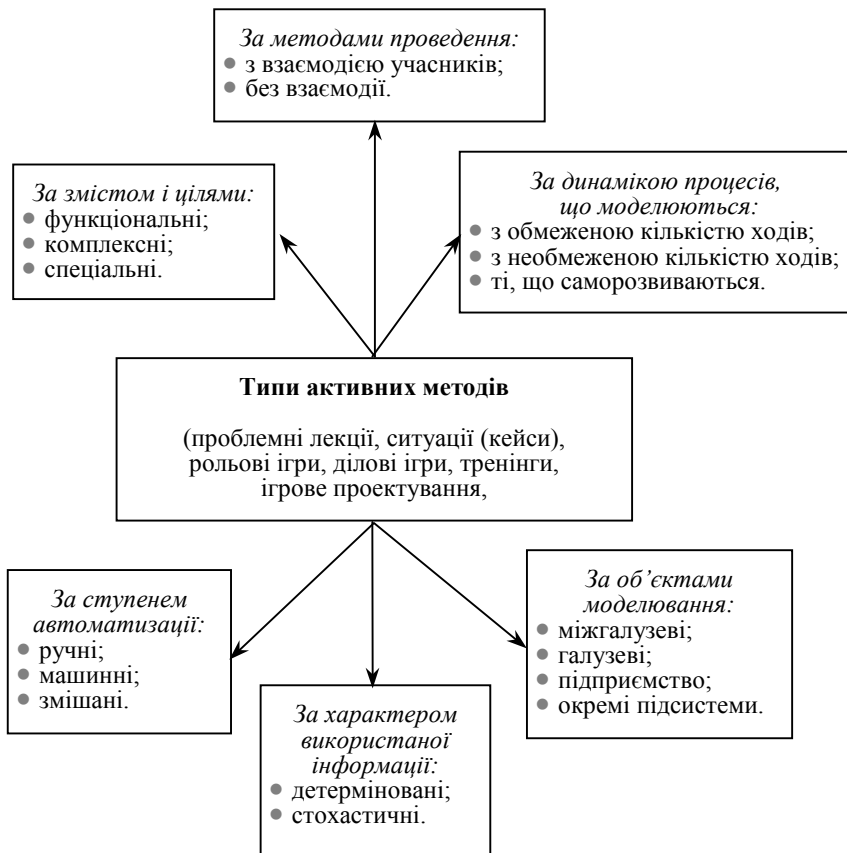

Рис 3. Типологія активних методів навчання

Ефективність застосування активних методів навчання пов'язана з готовністю студента, викладача, університету в цілому до їх використання. Опанування окремих АМН повинно здійснюватися у напрямку підвищення їхньої складності, поступовим розширенням спектра дисциплін, які охоплюються в межах одного АМН, тобто із зростанням зрілості студента, розвитком його

особистого досвіду є можливим переходити до фахових інноваційних ігор, які дозволяють не тільки ознайомитись із практикою діяльності у певній ситуації (кейси-проблеми та кейси-рішення, наприклад) а й обґрунтувати напрямки розвитку процесу або явища під впливом розроблених рішень. Окрема проблема — готовність професорсько-викладацького складу університету до застосування усього спектра АМН. Готовність визначається розширенням власних знань із фахових дисциплін за їхні межі, та цілеспрямованою зміною ролі викладача в навчальному процесі (табл. 1).

Таблиця 1

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЛЕЙ ВИКЛАДАЧА

Характеристика	Види ролей		
	Інструктор	Тренер	Наставник
Мета	Виконання завдання	Досягнення результатів в роботі	Розвиток особистості
Термін співробітництва	Декілька днів	Від місяця до року	Протягом кар'єри або життя
Вид допомоги	«Розповідати та показувати»	Спільний аналіз проблеми можливості придбати та випробувати нові знання та навички	Співробітництво у визначенні напрямів навчання та отримання необхідних результатів
Методи	Аналіз завдання, чітка інструкція, оцінка результату	Спільне визначення проблем, створення умов для саморозвитку та оцінювання	Визначення довгострокових цілей та завдань
Характер взаємовідносин	Допомога	Співробітництво	Взаємонавчання
Відношення до невизначеності	Уникання	Спроба вирішення проблем	Прийняття як невід'ємної частини діяльності
Результат	Стандартне, чітке виконання завдання	Цілеспрямоване і творче виконання	Усвідомлений пошук найкращих способів досягнення мети

З метою досягнення високої результативності застосування АМН в навчальному процесі треба усвідомлювати ступінь готовності університету до поширення цих методів, тобто слід оцінити можливості збільшення трудовитрат викладачів та студентів (на основі певних досліджень), збільшення аудиторних занять; оперативного коригування розкладу занять; розвитку інформаційної бази, додаткової оплати фахівців-практиків для консультування в процесі проведення окремих форм АМН тощо.

АМН, що займають місце в гносеологічному ланцюгу між формальними інструментами пізнання та реальними процедурами обґрунтування дій у конкретних ситуаціях, з усією неминучістю повинні базуватися, будуватися, застосовуватися та розвиватися під безпосереднім впливом сучасних методів наукових досліджень, узагальнення позитивних та негативних результатів практичної діяльності; досягнень у галузі організації навчального процесу. Ось чому не можливо ставити питання про розвиток АМН без удосконалення самого навчального процесу, без розвитку університету в цілому і кожного окремого викладача.